

05.01.2021

POL-2020-72455

Keskusrikospoliisin lausunto

Lausuntopyyntö

Sisäministeriö on 6.11.2020 pyytänyt Keskusrikospoliisilta lausuntoa luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi Puolustusvoimien virka-avusta poliisille sekä eräksi siihen liittyviksi laeiksi.

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi uusi laki Puolustusvoimien virka-avusta poliisille. Samalla esitetään kumottavaksi voimassaoleva samanniminen laki.

Ehdotettu laki sisältäisi nykyistä täsmällisemmät säännökset virka-avun antamisen edellytyksistä ja virka-apua koskevasta päätöksenteosta. Laissa säädettäisiin myös virka-apupäätöksen toimeenpanosta sekä poliisin ja Puolustusvoimien toimintojen yhteensovittamisesta virka-apu-tilanteessa. Ehdotetussa sääntelyssä olisi kyse poliisille kuuluvien tehtävien suorittamisesta poliisijohtoisesti.

Esityksen tarkoituksena on selkeyttää ja ajantasaistaa sääntely vastamaan nykyisen turvallisuusympäristön muuttuneisiin vaatimuksiin. Esityksessä ehdotetaan muutettaviksi myös rajavartiolaitakia, poliisilakia ja puolustusvoimista annettua lakia.

Lait on tarkoitettu tulemaan voimaan vuoden 2021 aikana.

Keskusrikospoliisin lausunto

Keskusrikospoliisi pitää esitystä perusteltuna ja tärkeänä. Keskusrikospoliisi katsoo, että ehdotetut säännökset erityisesti parantaisivat poliisin mahdollisuuksia puuttua nopeasti ja tehokkaasti vakaviin ja vaarallisiin häiriötilanteisiin sekä mahdollistaisivat Puolustusvoimien henkilö- ja materiaaliresurssien tehokkaan ja tarkoituksenmukaisen käytön poliisin tukemiseksi.

Keskusrikospoliisi toteaa, että voimassa olevan virka-apulain mukaisten tavanomaisten virka-aputehtävien hoitamiseksi viranomaisilla on vakiintuneet käytännöt ja tehtävät sujuvat tehokkaasti ja rutiininluonteisesti. Kuten ehdotuksessakin on mainittu, virka-apulain merkittävimmät epäkohdat liittyvät poliisin toiminnallisen tarpeen näkökulmasta sotilaallisten voimakeinojen käyttöä sisältävän virka-avun antamista koskeviin edellytyksiin sekä päätöksentekomenettelyyn.

Turvallisuusympäristön haasteet ja mahdolliset kansallista turvallisuutta uhkaavat toiminnot edellyttävät tehokasta ja toimivaa päätöksentekojärjestelmää. Voimassa olevan virka-apulain 4 §:ssä säädetyt virka-avun edellytykset ovat haastavia erityisesti operatiiviselta kannalta. Ensinnäkin nyky-laissa tarkoitetun operatiivisen tilanteen tulee olla lähes hätävarjelutilanteen kaltainen ja toiseksi tilanteessa tulee olla kyse terroristisessa tarkoituksessa tehtävän rikoksen estämisestä ja keskeyttämisestä. Tämän tarkoituksen

selvittäminen ennakolta ei ole välttämättä mahdollista, ja akuutissa tilanteessa voi olla, ettei poliisilla ole vielä tiedossa tekijän terroristista motiivia. Terrorismirikoksen tunnusmerkistön täyttymisen arviointi on siis haastavaa virka-apun pyytämisen ja antamisen edellytyksiä arvioivan esittelijän sekä päätöksentekijän näkökulmasta. Keskusrikospoliisi pitää kannatettavana, että ehdotetun lain vaativaa virka-apua koskeva 9 §:ssä on säädetty, että vaativaa virka-apua voitaisiin säännöksessä mainittujen vakavien terrorismirikosten lisäksi antaa eräiden muiden, terrorismirikoksiin vaikutuksiltaan rinnastuvien rikosten estämiseksi ja keskeyttämiseksi.

Ehdotetun lain vaativan virka-apun päätöksentekomallit perustuvat vaativassa virka-aputehtävässä tarvittavaan aseistukseen. Valmistelussa on arvioitu tarkoituksenmukaiseksi säätää matalamman päätöksentekotason käytön edellytyksistä eräiden valtioneuvoston asetuksella tarkemmin määriteltävien asetyyppien osalta. Perusteluissa on todettu, että kyseessä tulisi olla aseistus, jonka vaikutus on rajattavissa tarkasti yksilöityyn kohteeseen sivullisille ilmeistä vaaraa aiheuttamatta (ns. keskikategorian aseistus), jotta vaativaa virka-apua koskeva päätös voitaisiin tehdä valtioneuvostoa alemmalla tasolla.

Ehdotuksessa päätöksentekotoimivalta olisi joko pääsääntö tai se olisi sidottu kiireellisiin, ennakoimattomiin tilanteisiin. Ehdotuksessa on esitelty kaksi erilaista päätöksentekomallia A- ja B-versiot. Molemmissa on säädetty, että sisäministeriö pyytää vaativaa virka-apua puolustusministeriöltä ja valtioneuvosto tekee päätöksen yleisistunnossa puolustusministeriön esittelystä. Kiiretilanteissa puolustusministeriö voi sisäministeriön pyynnöstä välittömästi päättää vaativasta virka-avusta, jos valtioneuvoston yleisistuntoa ei ole mahdollista saada riittävän nopeasti koolle.

Ehdotetun 9 §:n A-vaihtoehdon mukaan pääesikunta päättää Poliisihallituksen pyynnöstä 7 tai 8 §:ssä säädetyn edellytyksin sellaisesta vaativasta virka-avusta, joka voi sisältää sotilaan henkilökohtaisen aseistuksen lisäksi sellaista poliisin voimankäyttövälineitä voimakkaampaa aseistusta, jonka vaikutus on rajattavissa tarkasti yksilöityyn kohteeseen sivullisille ilmeistä vaaraa aiheuttamatta. B-vaihtoehdossa mainitusta vaativasta virka-avusta päättäisi puolustusministeriö sisäministeriön pyynnöstä ja pääesikunta voisi päättää mainitusta vaativasta virka-avusta Poliisihallituksen pyynnöstä niissä tilanteissa, jos olisi ilmeistä, ettei virka-apua ehdittäisi tilanteen ennakoimattomuuden vuoksi käsitellä tässä kohdassa tarkoitettulla tavalla ihmisten henkeä tai terveyttä välittömästi ja vakavasti vaarantamatta.

Kummassakin päätöksentekomallissa Poliisihallituksen olisi viipymättä ilmoitettava 4 momentissa tarkoitettu virka-apupyynnöstä sisäministeriölle ja pääesikunnan vastaavasti tasavallan presidentille ja puolustusministeriölle. Puolustusministeriön olisi viipymättä esiteltävä asia valtioneuvostolle, joka voi päättää yleisistunnossa vaativan virka-apun jatkamisesta tai lopettamisesta. B-vaihtoehdossa puolustusministeriön olisi viipymättä päätettävä vaativan virka-apun jatkamisesta tai lopettamisesta.

Keskusrikospoliisi pitää kannatettavana A-version päätöksentekomallia, jossa pääesikunta voi päättää Poliisihallituksen pyynnöstä sellaisesta vaativasta virka-avusta, joka voi sisältää sotilaan henkilökohtaisen aseistuksen

lisäksi sellaista poliisin voimankäyttövälineitä voimakkaampaa aseistusta, jonka vaikutus on rajattavissa tarkasti yksilöityyn kohteeseen sivullisille ilmeistä vaaraa aiheuttamatta. Kyse olisi aseistuksesta, jonka vaikutus olisi rajattavissa tarkasti yksilöityyn kohteeseen sivullisille ilmeistä vaaraa aiheuttamatta. Operatiivisen tarpeen kannalta päätöksentekojärjestelmän kannalta A-versio olisi sujuvampi ja yksinkertaisempi. Päätöksentekomalli mahdollistaisi sen, että päätöksentekoketju olisi lyhyempi, jolloin päätöksenteko olisi nopeampaa. Lisäksi tässä mallissa voitaisiin paremmin hyödyntää operatiivisessa hallinnossa olevaa substanssiosaamista. Keskusrikospoliisi korostaa, että kyse olisi mainitusti sellaisesta aseistuksesta, joiden vaikutukset olisivat tarkasti rajattavissa, ja että virka-avun antaminen saatettaisiin kaikissa tilanteissa valtioneuvoston arvioitavaksi ja päätettäväksi.

Keskusrikospoliisi kannattaa Rajavartiolaitokselta saatavan virka-avun osalta vastaavaa päätöksentekomallia sekä muita esitettyjä lakiehdotuksia ja -muutoksia.

Keskusrikospoliisin päällikkö
Poliisineuvos

Robin Lardot

Rikostarkastaja

Simeon Oikarinen

Asiakirja on sähköisesti allekirjoitettu asianhallintajärjestelmässä. Poliisi 05.01.2021 klo 14:58. Allekirjoituksen oikeellisuuden voi todentaa kirjaimosta.